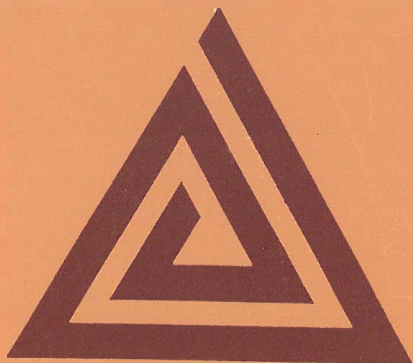

СВЕТЛАНА
СТОЙЧЕВА

ПРИКАЗКИТЕ
НА НИКОЛАЙ

РАЙНОВ-
МЕЖДУ
МАГИКАТА
И ДЕКОРАЦИЯТА

УНИВЕРСИТЕТСКО
ИЗДАТЕЛСТВО
СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ

СОФИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	7
Първа глава	10
1. Декоративната проза на Николай Райнов като един от стилните почерци на културата ни от 20-те и 30-те години	10
2. Приказката в символистичната „приказна“ проза на Райнов ...	31
3. Насочване към приказния жанр и творчеството за деца	40
Втора глава	52
1. „Преображенията“ на българските народни приказки, переразказани от Николай Райнов	52
2. „Приказки от цял свят“ и идеята за културното убежище на човечеството	75
3. „Княз и чума“ в координатите на експресионизма	110
4. Приказката като притча	132
Заклучение	153
Вълшебно-магическото в приказките на Николай Райнов	153
Бележки	168
Резюме	179

ВЪВЕДЕНИЕ

Замисълът на това изследване се основава на непротивопоставимостта на модерниста Николай Райнов и приказника Николай Райнов. Връзката между приказките на писателя и останалите му произведения се налага първо от впечатлението за систематичното единство на цялото културно наследство, което ни е завещал. Можем да го оприличим на внушителна архитектурна постройка, наподобяваща някакъв идеален модел на човешката култура въобще, в която проблясват пъстри и тайнствени витражи. Да се извървят стъпките на Николай Райнов, е примамливо, но непосилно, а може да се каже и непоносимо за неподготвения. Кой би извървял стъпките на търсещия? Изследователят може само да се опита да открие отношението на писателя към видимото и невидимото.

Откъдето и да тръгнем, те ни напуска усещането за грандиозното цяло. Става дума за тип художествена нагласа за творчество, чийто основен принцип е принципът на изоморфизма. Като че ли във всичко създадено от писателя, художника, критика, теоретика, историка, философа и теософа личи осъзнатият стремеж да се организират отделните сюжети в единен сюжет и обратно – макросюжетът да бъде фрагментарно раздробен и в отделни произведения, и в частите на едно или друго произведение. Този сюжет можем кратко да перифразираме като „битието“ на човечеството във всички времена. Това е темата изобщо на модернизма, коментирана като „един горещ повик към небето, един потресен зов за отвързване нишките на ония тайни, които крие вечността“¹.

Стремежът към най-адекватното послание за вечните истини, с цел те да бъдат разбрани и включени в духовния живот на всеки човек остава явна презумпция през целия творчески път на писателя. Категорията „вечност“ го интересува още преди той да избере

приказката като един от вариантите за нейната обективация. В предговора към книгата си „Вечни поеми“ (1928) Николай Райнов настоява пред бъдещите си читатели тя да бъде четена като „изповед“ за „Вечните и Вечното“. В действителност цялото му творчество е дирене на вечното и предвечното, на световното и вселенското или ако използваме метафората от поемата „Корабът на безсмъртните“ – откриване на „летописите на вечността“. Той се стреми да обобщи всички пътища, по които и други са тръгвали със същата устременост. Да направи исторически преглед на една проблематика, чиито езотерични символи малцина са могли да тълкуват. Нещо повече – да намери собственото си място в този исторически път. В същината си това е грандиозна задача, по мащаби съизмерима единствено със стремежите на старобългарския писател някога.

Идеята за вечното обяснява и жанровете му предпочитания: „Затова аз започнах с притчите, легендите и поемите. С първите – се откриват вечните истини, просто и непосредствено, за разлика от догматичното и рационално познание на тези истини, с вторите – извиках образите на носителите на тези истини, а чрез третите – търсих собствената си истина.“² Очевидно за Райнов приказките са един от образите на търсените истини: „приказната пристан на вечността“ („Пръстен“ от кн. „Вечни поеми“). Типологично те също могат да се разделят и степенуват по подобие на цялото му творчество: първо започва с преразказани народни приказки, носители на „първобитните схващания за света и вечното“; после преразказва чужди приказки, в които се долавя интерпретация на други, по-нови и по-модерни схващания; а оригиналните му приказки посвещават в „своите“ истини.

Избрани именно като синтетична форма, приказките на писателя се оказват интересно огледало не само на цялото му творчество, но и на много идейни и формални търсения в културата ни от 20-те и 30-те години на ХХ век. Затова въпросите, които се поставят в изследването, се отнасят преди всичко до литературноисторическото значение на приказките на Николай Райнов: какво е участието им в цялостното му творческо развитие и как самите те го отразяват и импулсират, респективно какво е участието им в родното културно строителство. Желанието да не останат „обетована земя“ в творчес-

твото на писателя и да не се разглеждат единствено в сравнителен план с приказките на други автори налага те да бъдат анализирани от много страни, да бъдат поотделно реставрирани многото контексти, в които едновременно са съществували. Образувалите се при това концентрични кръгове, оказва се, трудно се подреждат в добре структурирано изложение.